

alig képes, gyöngye jellemű és kevés akaratú emberek sokasága is, amely mindig szaporodni látszik.

Talán jó lesz komolyan gondolkozni e dolgok fölött. Talán ideje volna már, hogy félredobjuk az álszemérmert és siessünk gyermekeink segítségére. Első sorban a pædagogusok és orvosok kötelessége, hogy az ezen irányban megindult küzdelmet bátran és határozottan megvívják. Világosítsák fel az apákat és anyákat, hogy tévesen, szörnyű tévesen gondolkoznak ők, ha azt hiszik, hogy e felvilágosítások lehetetlenek, hogy ezzel a családi élet poézise oda lesz, s hogy gyermekeik nem ártatlanok többé, mihelyt ilyesmiről tudnak. Ellenkezőleg. Az igazi szűzies ártatlanságnak, az egészséges testi és lelki fejlődésnek elöngedhetetlen föltétele a gyermekek szexuális felvilágosítása. És végezzük az Oker-Blom Miksa szavaival: «Jobb egy évvel korábban, mint egy perccel később».

RAVASZ ÁRPÁD.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— Régi fordítás Rousseau «Emil»-jéből. A Kassai Magyar Múzeum 1789—90. évi IV. negyedében *Töredékek R munkáiból* című fordítások jelentek meg Sz. L. aláírással. Szentjóni Szabó Lászlónak e fordításait Toldy — eredetijüket *Gottlieb Wilhelm Rabener*-nek elmés szatirái közt sejtven — a költő műveinek 1865-iki kiadásába *Töredékek Rabener munkáiból* címmel vette föl. (188—195. l.) Toldy után indulva, átnéztük Rabener munkáit, de e drámai élnökségű, érdekes, csipős szatirák között Szabó László elmékedő *Töredékei*vel egyezőt, egy-egy rokon gondolaton kívül, nem találtunk. Nem is találhattunk. Toldi ugyanis az *R* jelzést csak találomra olvasta *Rabener*-nek, akinek nevét elhallgatni a fordítónak alig lehetett oka. Már pedig az *R* jelzés olyan valakinek a nevét rejtette, akinek munkáit fordítani 1790-ben legalább is nem volt tanácsos. E mellett szól, hogy a fordító, Szabó László, maga is nevének csak a kezdőbetűit tette ki.

Csakugyan, az *R* jelzés *Rousseau*-t jelenti, a fordítások eredetijét pedig az *Emil vagy a nevelésről* III. és IV. könyvének néhány szabad szellemű részletében találjuk meg. A lefordított hat kis részletnek az *Emil*-ben a következő helyek felelnek meg:

- Az 1. részlet a III. könyv végéből való, némi kihagyásokkal.
 A 2. „ a IV. „ elejéről „ az ú. n. 2.-ik alapszabvány.
 A 3. és 4. „ a IV. „ „ „ „ 3.-ik alapszabványból.
 Az 5. és 6. „ a IV. „ „ „ „ alapszabványokhoz fűzött
 következtetésekből.

Ezeknél a részleteknél érdekesebb Szabó Lászlónak egy másik munkája, amely ugyancsak az *Emil*-en alapul, de amelyet költeményeinek 1791-iki kiadásába eredetijeként vesz föl. Ez *A' Kivánság* c. idillje, amelyről Fürst Aladár az Irodört. Közleményekben (1900) azt igyekezett bebizonyítani, hogy *Gessner* «*Der Wunsch*» c. idilljének szabad átdolgozása. Evvel szemben mi, rámutatva *A' Kivánság*-nak szabadelvű eszméire,¹ azokban *Rousseau* hatását kerestük és hangsúlyoztuk a Szabó költeményeiben másutt is megcsillanó modern gondolatok rousseau-i voltát. Föltevéսünkben nem csalódtunk: *A' Kivánság* nemcsak rousseau-i eszmék láncolata, hanem tisztára kompiláció *Rousseau Emil*-jéből: a IV. könyv végének több részlete más sorrendbe szedve, mint az eredeti, — kissé kikerekítve, de a «kies és árnyékos halomnak oldalába» épített «egy kis parasztos házatskától kezdve egészen a szomszéd lakodalmáig, amelyen «vidámabb szívvél» táncol, «mint az Ország-Háza' Palotájába», véges-végig majdnem szóserint fordítva. Új benne csupán a rezignációs befejezés — a horatiusi *Beatus ille* befejezése, hogy «ez az egész rajzolásom, — tsak — kivánság!»

E fordítások ránk nézve mind *Rousseau*, mind pedig Szabó László szempontjából fontosak. Egyrészt, mert azt bizonyítják, hogy *Rousseau*-nak szabadszelleμή, akaratlanul is a forradalomra vezetett művein kívül nálunk, már a *Martinovics*-összeesküvés előtt is, ismeretes volt korszakalkotó pædagogiai munkája, az *Emil* is, — ami bizonyára nem egészen értéktelen adalék a neveléelmélet hazai fejlődésének történetéhez. Másrészt, érdekes ez az adat Szabó László költészetére nézve, mert bebizonyítja azt a feltevéսünket,² hogy az egyik-másik versében megnyilatkozó modern szellemnek: az emberek egyenlőségéről és az emberszeretetről szóló tanításának forrása *Rousseau* volt, akinek műveire bizonynal Batsányi tette figyelmessé.

Van az *Emil* e fordításainak neveléstörténeti szempontból egy negatív jelentősége is: Szabó László ennek az elsősorban pædagogiai nevezetességű és célzatú munkának olyan részeit válogatja ki fordításra, amelyek nem neveléelmélettel foglalkoznak, hanem általános emberi szempontból fontosak. Bármily szellemes részletek is azok, amelyeket lefordít: mind azt bizonyítják, — amire már alkalmunk volt rámutatni,³ hogy nem volt pædagogus, hogy a katedra számára

¹ *Szentjóbi Szabó Gellért-fordítása*. Egyet. Philol. Közl. 30: 355—362. l.

² *Szentjóbi Szabó László költészetéről*. Fölolvásás az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1905. november 22-iki ülésén. Erdélyi Múzeum, 23: 112—131. l.)

³ *Szentjóbi Szabó a katedrán*. Magyar Pædagogia. 14: 408—415. l. U. ott említettük, hogy a «Sententiæ contra criminis læsæ maiestatis

csak kenyérkereset volt, amelyből megélt, de amelyért lelkesedni, sajnós, nem tudott. A nevelés eszméjének nagy jelentőségére még Rousseau *Emil*-je sem tanította meg.

Gálos Rezső.

*

— Az országos tanszermúzeum és pædagogiai könyvtár újjászervezése. A mióta az 1873. évi bécsi kiállításra küldött collectio együtttartásával ötletszerűleg, de mindenesetre jóra való ötletből megalakult a tanszermúzeum, azóta már egy párszor próbálták újjászervezni az időnkénti vezetők szép tervekkel és nagy buzgósággal, de mivel még senki sem tudta kitalálni a módját, hogy miképen lehetne múzeumot és könyvtárt *pénz nélkül* szervezni, azért a nervus rerum hiányában a szép tervek papíron maradtak, a buzgalom lángja pedig elhamvadt. Mindamellett a hosszú idő alatt s a többszöri újrakezdés folytán ha rendszertelenül is, de gyűlt össze annyi értékes anyag, ami a fentartásra és továbbfejlesztésre érdemes. Ez és ezen intézmények szükséges volta arra indította a kormányt, hogy *Neményi Imre dr.* osztálytanácsos kezdeményezésére szabályzatot adjon ki a tanszermúzeum és a vele kapcsolatos pædagogiai könyvtár újjászervezésére. A szabályzat szakférfiakból álló tanácsot szervez az intézmények vezetésére, amelynek elnökévé *Vámgel Jenő dr.* pædagógiumi tanár és címzetes igazgató neveztetett ki, akinek szorgalmára fog esni az újjászervezés munkájának oroszlánrésze. Az új elnök beköszöntő beszédében széleskörű programot ad. Ebből vesszük ki a következőket. Az intézmények célját a szabályzat 2. §-a a következő pontokban állapítja meg: *a)* iskolai mintakönyvtárakat és vándorkönyvtárakat szervez az iskolák fokozatai szerint; *b)* a gyűjtemények mellett olvasó és dolgozó szobákat rendez be; *c)* a tanszermúzeumban őrzött tárgyakról ismertető előadásokat rendez; *d)* megkeresésre szakszerű utbaigazításokat ad; *e)* a pædagogiai könyvtárban és tanszermúzeumban elhelyezett könyveket és tanszereket a kezelési szabályzat értelmében használatra kikölcsönzi; *f)* bibliografiai tájékoztatásokat bocsát közre; *g)* a tanszermúzeumok, pædagogiai könyvtárak és gyűjtemények szervezésében közreműködik; *h)* tanszerkiállításokat rendez. Az elnöki program legelőször a pædagogiai könyvtár rendezését igéri. A tanszermúzeumot a következő öt irányban óhajtja fejleszteni. «1. Történeti irányban összegyűjteni mindazon eszközöket, amelyek hazánkban az egyes tanszerek fokozatos fejlődését mutatják.

seu perduellionis reos latæ, 1795.» alapján valószínűnek látszik, hogy Szabó franciául is tudott. A fentiek élénk bizonyosságai ennek.